

Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο

Τόμ. 9, Αρ. 1 (2016)

Τεύχος 9-10

παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο

διεθνής περιοδική έκδοση παιδαγωγικών προβληματισμών

Θεματικός τόμος: Ζητήματα του σύγχρονου παιδαγωγικού λόγου: Προβληματισμοί, θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές πρακτικές
Επιμέλεια Τεύχους: Μαρία Δάρρα & Αλιβίζος Σοφός

Τεύχος, 9-10 2018

Η Αισθητική – Καλλιτεχνική Εκπαίδευση στην ευρύτερη Νησιωτική Περιοχή της Δωδεκανήσου

Μαίρη Καμπουροπούλου

doi: [10.12681/revmata.31162](https://doi.org/10.12681/revmata.31162)

Copyright © 2022, Μαίρη Καμπουροπούλου

Άδεια χρήσης [##plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4##](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4/#).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καμπουροπούλου Μ. (2022). Η Αισθητική – Καλλιτεχνική Εκπαίδευση στην ευρύτερη Νησιωτική Περιοχή της Δωδεκανήσου. *Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο*, 9(1), 41–66. <https://doi.org/10.12681/revmata.31162>

Η Αισθητική – Καλλιτεχνική Εκπαίδευση στην ευρύτερη Νησιωτική Περιοχή της
Δωδεκανήσου

Καμπουροπούλου Μαίρη¹
kampour@rhodes.aegean.gr

Εικόνα 1. Φραντς Μαρκ, *Ελάφια στο δάσος*, 1913

Abstract

The dialectical relationship between the traditional and the contemporary, which surrounds every human expression, is the dominant feature of both art and architecture, as manifested in practice and theory and is the subject of this study. The aim is to search, investigate through

¹ Επίκουρη Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

all the elements that coexist in traditional and modern environment, those constants that can seem beneficial in interpretation, in experiencing and recreating the Greek island tradition. A child who is going to be an islander, a tomorrow's citizens learns to be inspired by the cultural heritage seeking to offer to the society through rebuilding, changing and adaptation that will stem from the historical validity, modern trends and expressed improvement and progress. The reciprocal relationship between traditional and modern art provides to a child a holistic approach to the environment, giving impulses of high quality in different areas, such as History, Architecture, Folklore, Literature, Culture in producing quality goods. The global approach of an aesthetic education that begins in early childhood is one of the sectors that can effectively help in this direction: awareness of the need for maintenance and upgrading of tradition with a view to productive coupling of traditional with modern.

Keywords: tradition, Architecture, Cultural Heritage, maintenance

1. Η διαλεκτική σχέση παραδοσιακού και σύγχρονου

Βλέποντας με τα μάτια των παιδιών το έργο του Μαρκ «Ελάφια στο δάσος», σε τι περιπέτειες θα οδηγήτο η φαντασία ώστε να γίνουν ορατά τα συμβολικά μηνύματά τους, ότι δηλαδή τα ζώα και η φύση είναι «σαν τους προδομένους αλλά αμόλυντους φύλακες αυτού που είχε απομείνει από την αθωότητα και την άθικτη φύση»; Ποιοι μηχανισμοί θα βοηθούσαν τα παιδιά να αναγνωρίσουν μέσα από τα «Ελάφια στο δάσος» ότι τα ίδια πρέπει να μείνουν οι αμόλυντοι φύλακες και οι ανανεωτές της παραδοσιακής κληρονομιάς που πολλές φορές προδίδεται;

Σήμερα η ποιότητα και η ιστορική εγκυρότητα ως χαρακτηριστικό κάθε δημιουργίας είναι το ζητούμενο στις «ευάλωτες νησιωτικές περιοχές», όπως τα Δωδεκάνησα. Ωστόσο, η διάδοση, η καταναλωτική προσφορά συμβόλων και εννοιών, και η τουριστική ανάπτυξη σε πολλές περιοχές, διαμορφώνουν συχνά μια χαμηλού – βιομηχανικού τύπου αισθητική αναπαραγωγή. Τα άτομα, στο πλαίσιο της προσαρμογής στους γρήγορους ρυθμούς ανάπτυξης και της αναζήτησης του εύκολου κέρδους, δέχονται παθητικά ή πολλές φορές συμμετέχουν σε αλλοιώσεις που διαδραματίζονται στο πολιτιστικό τους περιβάλλον.

Από αυτές τις επιδράσεις φαίνεται ότι και τα νησιά της Δωδεκανήσου δεν έχουν μείνει ανεπηρέαστα. Είναι γνωστές οι εικόνες περιοχών, ακόμη και αυτών που χαρακτηρίζονται ως οι πλέον παραδοσιακές, όπου πολλές παρεμβάσεις με στόχο την τουριστική – εμπορική ανάπτυξη έχουν παραμορφώσει και υποβαθμίσει την τοπική ιδιαιτερότητα.

Όλα τα παραπάνω σ' ένα μεγάλο βαθμό συνδέονται και με την υποβαθμισμένη και ελλιπή στα Ελληνικά σχολεία αισθητική – καλλιτεχνική εκπαίδευση, η οποία, με τις μεθόδους που ακολουθεί αναχαιτίζει την αυθόρμητη δημιουργική σκέψη από τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού, τότε που το παιδί σύμφωνα με τον Gardner², διανύει τη χρυσή ηλικία της δημιουργικότητας³. Έτσι τα παιδιά αδυνατούν να εντάξουν στην καθημερινή ζωή τους ένα επικοινωνιακό, πολιτιστικό, δημιουργικό και αισθητικό τρόπο σκέψης ο οποίος, σύμφωνα με τον Eisner, μπορεί να παραμερίζει την ιδιοτέλεια και να αποσκοπεί στη συνολική αισθητική αναβάθμιση. Αποτέλεσμα είναι να κυριαρχεί σε μια μερίδα νησιωτών η τάση του κατεδαφιστέου, της παράνομης μετατροπής, της υπερκάλυψης, που εξυπηρετεί στενά το ατομικό όφελος εις βάρος του ευρύτερου κοινωνικού και αισθητικού οφέλους για το νησί.

² Gardner, H. (2009). Οι πολλαπλές προσεγγίσεις της διεργασίας της κατανόησης. Στο: Κη. Πιερής (Επιμ.). Σύγχρονες θεωρίες μάθησης. 16 θεωρίες μάθησης... με τα λόγια των δημιουργών τους. Μτφρ.: Γ. Κουλαουζίδης. Επιστ. Επιμ.: Α. Κόκκος. Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ. 147-160.

³ Wallas, Lytton H. (1971), σσ. 10-17, αναφορές στο Δέσποινα Τσακίρη, Μαρία Μ. Καπετανίδου, «Τεχνικές για την ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης», Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις για την ανάπτυξη κριτικής και δημιουργικής σκέψης, Ο.Ε.Π.Ε.Κ, Αθήνα 2007, σσ. 102.

Σημαντικός λοιπόν στόχος, όραμα και καθήκον των πολιτών ενόψει της νέας χιλιετίας, και ιδιαίτερα για τις νησιωτικές περιοχές, είναι όχι μόνο η συνέχιση της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και η ανανέωσή της μέσα από την αναζήτηση και σύνθεση νέων στοιχείων που θα διαμορφώσουν ένα καινούριο Ελληνικό πολιτιστικό προφίλ για τον επόμενο αιώνα.

Παρατηρώντας λοιπόν την πολυδιάστατη ζωή στα Δωδεκάνησα, διαπιστώνεται ότι ο οικονομικός – τουριστικός καλπασμός δεν συνοδεύεται πάντα από ανάλογη πολιτιστική ανάπτυξη, ώστε να προσφέρει τη ζητούμενη ποιότητα τόσο στους μόνιμους κατοίκους, όσο και στους επισκέπτες. Ωστόσο, σημαντικές, ελπιδοφόρες προσπάθειες γίνονται σε ορισμένα νησιά από πολιτιστικούς και τοπικούς φορείς. Ως υπόβαθρο αυτής της πολιτιστικής κίνησης θεωρούμε ότι θα πρέπει να εδραιωθεί ένα ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό σύστημα με έμφαση στην αισθητική καλλιτεχνική αγωγή, η οποία θα συμβάλλει στην ικανότητα των πολιτών να αναγνωρίζουν και να σέβονται ένα αισθητικό καλλιτεχνικό αποτέλεσμα. Να επιδιώκουν οι παραγωγικές τους δυνάμεις να ολοκληρώνονται σε ένα δημιουργικό αποτέλεσμα και η τέχνη να γίνεται δρόμος προς κατάκτηση νέων πολιτιστικών επιτευγμάτων⁴.

Ζητούμενο είναι στην παρούσα μελέτη να ερευνηθεί ο συνδετικός ρόλος της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης ανάμεσα στη σύγχρονη τέχνη και την πολιτιστική κληρονομιά ώστε το παιδί:

- να καλλιεργηθεί αισθητικά αναπτύσσοντας κριτήρια και στάσεις ως προς την καλλιτεχνική – πολιτιστική κληρονομιά,
- να συνειδητοποιεί την πολιτιστική κληρονομιά και να κατανοεί την αξία και την ανάγκη της συνέχειάς της αλλά και τον τρόπο που θα αξιοποιήσει και θα ανανεώσει τα στοιχεία της,
- να εκτιμά την ιδιαιτερότητα της δικής του συνύπαρξης με τη φύση και την παράδοση, ως πλεονέκτημα σε σχέση με τους κατοίκους των μεγάλων αστικών κέντρων⁵,
- να επιδιώκει την αισθητική καλλιέργεια, την ευαισθητοποίηση και να αξιοποιεί τα προβλήματα και ερεθίσματα του περιβάλλοντος ώστε να τα εντοπίζει, να τα εξετάζει από διαφορετικές οπτικές γωνίες, προτείνοντας προσωπικές ποιοτικές αισθητικά λύσεις,
- να αναπτύξει τη δημιουργική σκέψη σε όλες τις μορφές έκφρασης (τέχνη, αρχιτεκτονική, λόγος κτλ), να παράγει νέα καλλιτεχνικά προϊόντα εμπνεόμενα από την πολιτιστική κληρονομιά και εκφράζοντας το πνεύμα της εποχής του.

Δυστυχώς σήμερα η έννοια της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης δε συνδέεται με τις παραπάνω επιδιώξεις, αλλά επικεντρώνεται σε μία στενή αντίληψη που αφορά μόνο την ανάπτυξη τεχνικών δεξιοτήτων σε ορισμένες μορφές τέχνης (ζωγραφική, πηλοπλαστική κλπ).

Αντίθετα, τέχνη στο σχολείο θα πρέπει να θεωρείται μία ευρύτερη διαπολιτιστική κουλτούρα, εξοικείωση με τις παραδοσιακές μορφές και προσωπική δημιουργία, όπου το παιδί μέσα σε ένα πλέγμα αισθητικών εμπειριών, νοητικών λειτουργιών, συναισθηματικών καταστάσεων και αισθητικών απολαύσεων διαμορφώνει έναν προσωπικό τρόπο σκέψης και δημιουργικής έκφρασης. Παρ' όλες αυτές τις διαπιστώσεις σε διεθνές επίπεδο, η καλλιτεχνική εκπαίδευση στην Ελλάδα εξακολουθεί να είναι ένα μάθημα παραμελημένο για χάρη άλλων μαθημάτων που θεωρούνται ότι προσφέρουν περισσότερες «χρήσιμες» γνώσεις στο άτομο και το εξασφαλίζουν επαγγελματικά (όπως γλώσσα, μαθηματικά, φυσική κ.λ.π.).

Εξάιρεση στη γενική αυτή αντιμετώπιση αποτελούν αρκετά σχολεία τα οποία διαφοροποιούνται με τη βοήθεια ενός ειδικού προγράμματος, (όπως π.χ. τα δύο σχολεία της

⁴ Kotler, N., Kotler, W., & Kotler, F. (2008). Δημιουργώντας νέους επισκέπτες και επιτυγχάνοντας οικονομική βιωσιμότητα στην εποχή του μάρκετινγκ των μουσείων. *Τετράδια μουσειολογίας*, Τεύχος 5, σελ. 21-32. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.

⁵ Vieira M.M.F., Knopp G.C. & Costa M.L.,(2011). Culture as educational intervention for change: The experience of the Neighbourhood-School Programme in the city of Nova Iguaçu, Brazil. *City, Culture and Society*, 2: 17–24.

Σύμης που εφαρμόζουν το πρόγραμμα «Μελίνα», ένα της Ιαλυσού στη Ρόδο και ένα σχολείο στην Κάρπαθο).

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία τα ειδικότερα προβλήματα που τίθενται στα πλαίσια της ανάπτυξης της δημιουργικότητας είναι:

- Κατά πόσο η συνειδητοποίηση του παραδοσιακού περιβάλλοντος (αρχιτεκτονική, φορεσιές, αντικείμενα κ.τ.λ.) και η άμεση επαφή με τη φύση δημιουργεί μια υποδομή αισθητικής και πολιτιστικής κουλτούρας, η οποία θα αντισταθμίζει άλλους μειονεκτικούς παράγοντες (όπως την απόσταση από τα αστικά κέντρα, την αδυναμία άμεσης πρόσβασης στη σύγχρονη τέχνη κ.λ.π.).
- Κατά πόσο η καλλιτεχνική εκπαίδευση από την πρώιμη ηλικία επηρεάζει τη σχέση των παιδιών με την τέχνη και τον πολιτισμό ανεξάρτητα από τη γεωγραφική θέση του τόπου διαμονής τους;

Αναλύοντας το πρώτο ερώτημα κάνουμε τις εξής παρατηρήσεις:

- Είναι αναμενόμενο να θεωρείται ότι τα παιδιά στην επαρχία και, ειδικότερα, σε απομακρυσμένα νησιά του Αιγαίου, δε δέχονται τα ίδια ερεθίσματα από το πολιτιστικό περιβάλλον και ούτε έχουν τις ίδιες δυνατότητες πρόσβασης στα σύγχρονα καλλιτεχνικά δρώμενα, όπως τα παιδιά των μεγάλων αστικών κέντρων. Αποτέλεσμα είναι να περιορίζονται οι δυνατότητες ανάπτυξης της γνώσης και του καλλιτεχνικού αισθητηρίου⁶.
- Σήμερα όλα τα παιδιά (πόλης και επαρχίας) έχουν την δυνατότητα να αντλούν ιδέες, γνώσεις και εικόνες από κοινές πηγές: τηλεόραση, βιβλία, υπολογιστές – Internet, εφημερίδες, περιοδικά, μουσική κ.α. Επίσης, τους καλοκαιρινούς μήνες, ακόμα και τα απομακρυσμένα νησιά της Δωδεκανήσου αποκτούν μία τουριστική κίνηση που προσφέρει στα παιδιά διάφορες παραστάσεις (θετικές και αρνητικές).
- Τα παιδιά της επαρχίας έχουν τη δυνατότητα να έρχονται σε άμεση επαφή με τη γνήσια έκφραση της λαϊκής τέχνης, η οποία θεωρείται πιο κοντινή στον αυθορμητισμό της παιδικής έκφρασης.
- Τα παιδιά της επαρχίας σε αντίθεση με αυτά της πόλης έχουν τη δυνατότητα να παρατηρούν και να βιώνουν με όλες τους τις αισθήσεις ότι διαδραματίζεται γύρω τους σε αντίθεση με τις περιορισμένες αισθητικές εμπειρίες που έχουν τα παιδιά της πόλης.⁷ Τα παιδιά της πόλης δυστυχώς περισσότερο σκέπτονται και λιγότερο αισθάνονται, περισσότερο χρησιμοποιούν το μυαλό και λιγότερο την φαντασία. Κι αυτό, γιατί κάτω από την πίεση των γρήγορων ρυθμών ζωής και των αυξημένων υποχρεώσεων δεν έχουν ευκαιρίες να παρατηρήσουν, να βιώσουν και να αναπλάσουν τα λιγοστά στοιχεία που τους προσφέρονται στην περιστασιακή επαφή τους με τη φύση⁸.

Είναι πολύ πιθανό λοιπόν να εκφράζονται ομοιόμορφα, στερεότυπα και, πάνω απ' όλα, να μην απολαμβάνει τις δημιουργίες τους.

- Από την άλλη πλευρά, οι εικόνες που τα παιδιά της ελληνικής επαρχίας βλέπουν καθημερινά είναι συνηθισμένες γι' αυτά, αλλά στην ουσία είναι έργα τέχνης τα οποία καθημερινά συναντούν, δεν ξέρουν να τα βιώνουν και να τα βλέπουν κάθε

⁶ Rohner R., (1984). Toward a conception of culture for cross-cultural psychology. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 15, 111-138.

⁷ Τη σημασία της αισθητικής εμπειρίας της φύσης δείχνει και η πρόσφατη πρόταση του με γραφή αρχιτέκτονα Βαρλάμη για οικολογικό σχολείο Πρόταση στη Σαντορίνη.

⁸ Okvuran A., (2010). The relationship between arts education, museum education and drama education in elementary education. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 2, 5389–5392.

φορά με άλλη οπτική. Να νιώσουν διαφορετικές μυρωδιές, να δουν διαφορετικά χρώματα, να γευτούν πρωτόγνωρες γεύσεις, ν' ακούσουν κελαηδήματα και θροΐσματα, ύμνους, να μαγευτούν από τους ατελείωτους μετασχηματισμούς της φύσης και τα παιχνιδίσματα του φωτός με την ελληνική θάλασσα, τα σπίτια, τα βράχια, τον ουρανό. Τότε κάθε μέρα είναι δυνατό να ανακαλύπτει κανείς μια καινούρια εικόνα του ίδιου νησιού, η οποία από τη μια τον δένει στις ρίζες της και από την άλλη τον εμπνέει για να δημιουργήσει κάτι νέο. Και αυτό το νέο, το πρωτόγνωρο και το πρωτοποριακό μπορεί να δημιουργηθεί γιατί οι δρόμοι επικοινωνίας από τα νησιά με την τέχνη, τον πολιτισμό, την τεχνολογία, σήμερα είναι δυνατοί. Όπως έκαναν δυνατή σε παλαιότερες εποχές τη γνωριμία με άλλους λαούς, οι τολμηροί ναυτικοί, οι λόγιοι και οι έμποροι, που, ταξιδεύοντας, μετέφεραν στα νησιά τους άλλους πολιτισμούς μετατρέποντάς τα σε κοιτίδες πνευματικής ζωής.

Επομένως ένα παιδί, έστω και στο απομακρυσμένο νησί, μπορεί με την αισθητική αγωγή να έχει μάθει να «βλέπει», να αισθάνεται, να συγκινείται, να εμπνέεται και να μεγαλουργεί, όπως οι παλαιότεροι, από φαινομενικά απλά πράγματα στο ελληνικό περιβάλλον. Ένα μέρος αυτής της αποστολής μπορεί να επιτελέσει στην εκπαίδευση η δημιουργική – καλλιτεχνική παιδεία, η οποία θα βοηθήσει τα παιδιά να μάθουν να αντλούν από αυτές τις καθημερινές εικόνες – «έργα τέχνης», στοιχεία για μελέτη, επεξεργασία και αναδημιουργία. Η τέχνη μαθαίνει το παιδί να θέτει προβληματισμούς για διερεύνηση και ανακάλυψη πρωτότυπων στοιχείων. Εκπαιδεύει στην παρατήρηση, στο άνοιγμα της εμπειρίας και των αισθήσεων ώστε όλες οι εντυπώσεις να επωάζονται και να καταλήγουν σε προσωπικές δημιουργίες⁹.

2. Πρόταση διδασκαλίας

2.1. «Αιγαιοπελαγίτικη αρχιτεκτονική: Το καινούργιο μέσα από το παλιό»

Με βάση τις παραπάνω παρατηρήσεις και προβληματισμούς σχεδιάστηκε μία πρόταση ευαισθητοποίησης ως προς το φυσικό – πολιτιστικό περιβάλλον της Δωδεκανήσου. Το πλάνο εργασίας εμπεριέχει:

α) Ένα κύριο άξονα αισθητικής και ρυθμολογικής γνώσης για τη νησιώτικη Αιγαιοπελαγίτικη αρχιτεκτονική και παρουσιάζεται μέσα από ένα σύνολο ποιοτικών ερεθισμάτων: εικόνες, μουσική, ποίηση, παραμύθια, όπου το παραδοσιακό συνταιριάζεται με το νέο.

β) Την επίδραση των παραδοσιακών στοιχείων στην νεοελληνική αρχιτεκτονική.

γ) Την ανανέωση της παραδοσιακής με τη νέα τεχνολογία.

δ) Τη μεθοδολογία που στηρίζεται σε νοητικές, αισθητικές και επικοινωνιακές δραστηριότητες, που θα αναπτύξουν όλους τους τομείς διαμόρφωσης της δημιουργικής προσωπικότητας των παιδιών.

ε) Την προσέγγιση της αιγαιοπελαγίτικης αρχιτεκτονικής με τις τεχνικές της δημιουργικής σκέψης, (ιδεοθύελλα, το δημιουργικής επίλυσης πρόβλημα, η συνεκτική κ.α.) και διακαλλιτεχνικές δραστηριότητες (εικαστικά, θεατρικό παιχνίδι, μουσική κ.α.), που αναπτύσσονται με αιγιοματικές δράσεις και στοχεύουν στην έκπληξη και πρόκληση του ενδιαφέροντος.

στ) Τα εσωτερικά και εξωτερικά κίνητρα.

⁹ Παυλογεωργάτος Γ. & Κωνσταντογλου Μ., (2005). Πολιτισμικός τουρισμός: Η περίπτωση της Ελλάδας. Στο: Ν. Βερνίκος, Σ. Δασκαλοπούλου, Φ. Μπαντιμαρούδης, Ν. Μπουμπάρης, Δ. Παπαγεωργίου (Επιμ.). *Πολιτιστικές Βιομηχανίες: Διαδικασίες, Υπηρεσίες και Αγαθά*. Αθήνα: Κριτική. σελ. 59-84).

ΠΡΟΤΑΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΙΓΑΙΟΠΕΛΑΓΙΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Σχήμα 1. Πρόταση διδασκαλίας στην Αιγαιοπελαγίτικη Αρχιτεκτονική

2.2. Η Αιγαιοπελαγίτικη Αρχιτεκτονική

Η διδακτική ενότητα Αιγαιοπελαγίτικη αρχιτεκτονική έχει ως άξονες: α) την αρχιτεκτονική – ρυθμολογική γνώση, β) την παραδοσιακή και σύγχρονη τέχνη και γ) τις διακαλλιτεχνικές δραστηριότητες.

Στόχοι:

- Τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν την έννοια της διατήρησης ως προς τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς και να δώσουν προτάσεις για την ανανέωση, αλλαγή χρήσης και αναπροσαρμογή.
- Να αναγνωρίσουν και να τα ιδιαίτερα τοπικά πολιτιστικά στοιχεία σε σχέση με άλλες περιοχές της Ελλάδος.
- Να αντιληφθούν ότι πριν την υιοθέτηση των νέων οικοδομικών μεθόδων, η κατασκευή της κατοικίας ήταν μία «καλλιτεχνική» διαδικασία που απαιτούσε πολλές και διαφορετικές τεχνικές.
- Να γνωρίσουν πώς η μαστοριά και το μεράκι των παλιών τεχνιτών είχε ως αποτέλεσμα την αισθητική ισορροπία του δομημένου με το φυσικό περιβάλλον.

- Να ανακαλύψουν παραδοσιακά στοιχεία που οι σύγχρονοι αρχιτέκτονες αξιοποιούν, και να μάθουν να αντιμετωπίζουν τη σύγχρονη αρχιτεκτονική ως δημιουργική σύνθεση της παράδοσης και της νέας τεχνολογίας.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι η επανάληψη, η ομοιομορφία, η καταστροφή, η αλλοίωση των παραδοσιακών στοιχείων δεν είναι δείγμα προόδου, αλλά αντίθετα ανατρέπουν και αναχαιτίζουν την πρόοδο και την εξέλιξη του πολιτισμού.

2.3. Διαδικασία

Έχοντας ως στόχο την ευαισθητοποίηση και συνειδητοποίηση από την πλευρά των παιδιών της έννοιας της διατήρησης και της ανανέωσης της πολιτιστικής κληρονομιάς, σε σχέση με τη σύγχρονη τέχνη και τα επιτεύγματα της νεοελληνικής αρχιτεκτονικής, παρουσιάζουμε στα παιδιά τη φωτοτυπημένη εικόνα ενός νησιού και ζητάμε από τα παιδιά να μας την περιγράψουν. Στη συνέχεια μοιράζουμε κομμάτια από χαρτί, μαρκαδόρους, ψαλιδάκια, κόλες, και τους ζητάμε να αναπλάσουν την εικόνα δημιουργώντας μία νέα όψη του νησιού που κατά τη γνώμη τους θα εξυπηρετούσε τις σύγχρονες ανάγκες. Η δραστηριότητα στοχεύει στο να γίνει μία σύγκριση ανάμεσα στην αρχική νησιώτικη εικόνα και στις λύσεις των παιδιών, ώστε να φανούν τα αποτελέσματα τυχόν αλλοιώσεων και να δοθεί έμφαση σε ισορροπημένες επεμβάσεις.

Επεκτείνεται η δραστηριότητα με εικόνες που ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει στα παιδιά θέτοντας το εξής ερώτημα.

- α) Εικόνα με την γνωστή νησιώτικη φυσιογνωμία
- β) Εικόνα αλλοιωμένη

Σε ποια από τις δύο εικόνες νομίζετε ότι τα παιδιά μπορούν να ζήσουν ευτυχισμένα και γιατί; Ποιος κατέστρεψε τη δεύτερη εικόνα; Μήπως υπάρχει μία ενδιάμεση λύση; Ακούστε μία ιστορία.

Ένας Βιομηχανοποιημένος επισκέπτης στα νησιά μας

Ένα μικρό παιδί από τον πλανήτη «Βιομηχανία» επισκέπτεται τη γη.

Το όνομά του είναι «Κουτί».

Έχει γεννηθεί από κλωνοποίηση, τρέφεται με μεταλλαγμένες τροφές, πίνει χρωματισμένα αναψυκτικά, παίζει ηλεκτρονικά παιχνίδια. Διαβάζει βιβλία χωρίς εικόνες, στο σχολείο ακούει συνεχώς για την τεχνολογία και το μέλλον. Δεν έχει χρόνο να φανταστεί ούτε να ονειρευτεί. Συνέχεια φτιάχνει το ίδιο κουτάκι χωρίς να ξέρει που θα χρησιμεύσει.

Όλα γύρω του είναι ομοιόμορφα, παντού επικρατεί απόλυτη ησυχία, όλα λειτουργούν με μεγάλη μυστικότητα. Οι άνθρωποι δουλεύουν σαν ρομπότ, με αργές κινήσεις, είναι πάντα σκυθρωποί και ο ένας δεν χαιρετά τον άλλο. Μοιάζουν σαν να μην έχουν παρελθόν, παρόν και μέλλον.

Μια μέρα το «Κουτί» ζύπνησε και βρέθηκε στο πλανήτη Γη και συγκεκριμένα στα Δώδεκα νησιά του Αιγαίου. Το τοπίο σε τίποτα δεν θυμίζει τον πλανήτη του. Απορία του προξενεί το εναλλασσόμενο τοπίο (βουνό, πεδιάδα, θάλασσα), τα παλιά διατηρημένα σπίτια, οι ναοί, οι ατελείωτες μυρωδιές, οι χαρούμενοι ήχοι, οι ευτυχισμένοι άνθρωποι, τα διαφορετικά και πρωτότυπα πράγματα που επινοούν και η έμμονη ιδέα τους να ψάχνουν συνέχεια για κάτι καινούριο.

Αυπημένος για το «κατάστημα» της γης αποφασίζει, χωρίς να ρωτήσει κανέναν, να την αλλάξει. Αρχίζει να μεταποιεί τα πάντα. Στόχος να φτιάξει ομοιόμορφα κατασκευάσματα με εξελιγμένα υλικά.

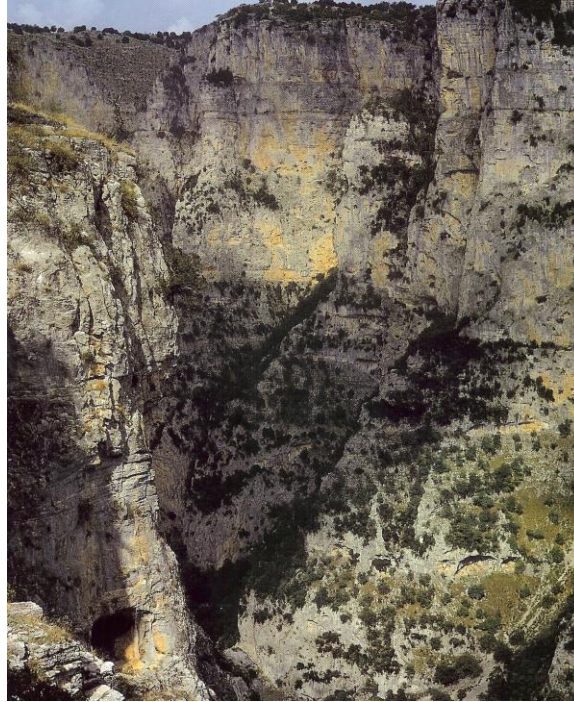
Να εξαφανίσει τις μυρωδιές, τους ήχους, τις γεύσεις, την ανεμελιά των ανθρώπων, ώστε όλοι να μετατραπούν σε μηχανοκίνητα όντα χωρίς αισθήσεις, ψυχή και όνειρα.

Όμως τα Δώδεκα νησιά του Αιγαίου με τον πανάρχαιο πολιτισμό, τις ατελείωτες ομορφιές και το συνεχές όραμα για την αναδημιουργία νέου πολιτισμού, ξεσηκώνονται. Εξαγριωμένα μετατρέπονται σε 12 παιδιά που αντιδρούν. Η σοφή κουκουβάγια τους ψιθυρίζει να καλέσουν τον «Κουτί», να του διηγηθούν και να του δείξουν την ιστορία της παράδοσής τους.

Τα Θεόκτιστα

Τοπία, σπίτια «που λες και τα 'χουνε χτίσει και κάποιοι Θεοί και όχι μονάχα ανθρώπινα χέρια. Γι' αυτό και ΘΕΟΧΤΙΣΤΑ.

Και από αιώνα εις αιώνα τον άπαντα καλοβαλμένα και ισορροπημένα και απλά και αυτονόητα

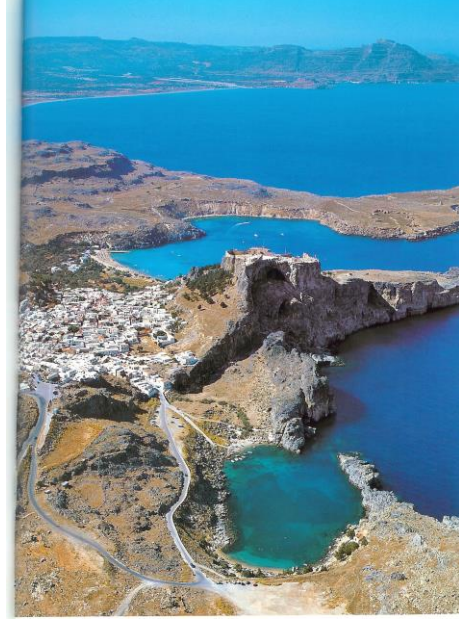

Εικόνα 2. Φυσικό περιβάλλον(Θεόκτιστα)

Ο/Η εκπαιδευτικός μνεί τα παιδιά στη χρωματική πανδαισία της αρμονικής συνύπαρξης φύσης, αρχιτεκτονικής, θάλασσας, ουρανού και γης, δείχνοντας εικόνες από τα νησιά και από τη σύγχρονη τέχνη δίνοντας έμφαση:

Στο περιβάλλον: ανεμοδαρμένα νησιά του Αιγαίου που ξεπροβάλλουν πάνω από τη θάλασσα με τα θεϊκά «σκληρόγραμμα, πετραδερά και άγωνα βουνά»,¹⁰ με τις απότομες κατηφοριές που ξαφνικά «βουτάνε μέσα στη θάλασσα», περιτριγυρισμένα από το γαλαζοπράσινο νερό της θάλασσας και αιώνια φωτισμένα από το Θεό Ήλιο. Εκεί δημιουργούν τα ατελείωτα παιχνίδια με τους μικρούς κόλπους, τα μαγευτικά λιμανάκια, τις αμμουδερές ή βοτσαλωτές ακρογιαλιές.

¹⁰ Δ. Β. Βασιλειάδης, Εισαγωγή στην Αιγαιοπελαγίτικη λαϊκή αρχιτεκτονική, Τυπογραφείο Ν. Εστία, Αθήνα 1955, σελ.5.

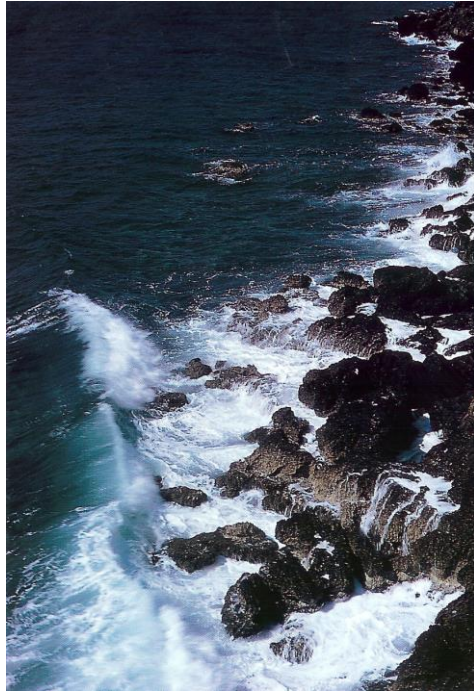
Εικόνες 3-7. Φυσικό νησιωτικό περιβάλλον

Το μάτι αναζητά λίγο χρώμα στα «Αφθαρτα βράχια» φτιαγμένα από γρανίτη, σχιστόλιθο, πωρόλιθο, μάρμαρο,. Κι αυτό ξεπροβάλλει με λίγες γκριζοπράσινες πρασινάδες, μικρούς θάμνους, φραγκοσυκιές, πικροδάφνες, συκιές, όλα στις αποχρώσεις της στάχτης σαν σάυρες που προσπαθούν να επιβιώσουν σ' αυτή την τραχιά γη. Το χρώμα γίνεται πιο έντονο όσο πλησιάζει κανείς στο εσωτερικό των νησιών, με κάμπους που θρέφουν αμπέλια, οπωροφόρα, ελιές. Όλα αυτά παίρνουν χρώμα από τις ανθισμένες αμυγδαλιές, το κόκκινο της παπαρούνας και το ασπροκίτρινο της μαργαρίτας.

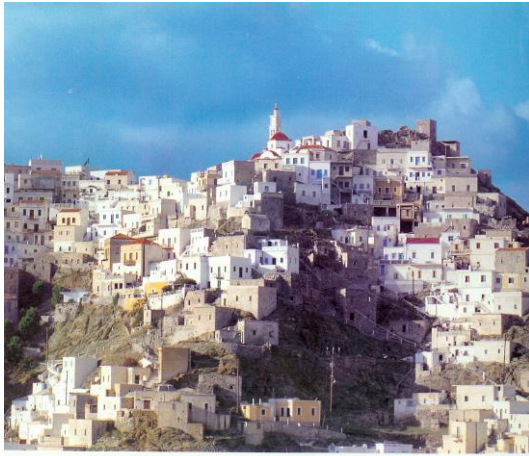
Εικόνα 8. Βραχώδες, θαλάσσιο τοπίο

Οι αισθήσεις ξεκινώντας από την αλμύρα της θάλασσας και την πικράδα των θάμνων επεκτείνονται, όσο μπαίνει ο επισκέπτης βαθύτερα στο νησί, με μυρωδιές από φασκομηλιές, ριγανιές, θυμαριές που ανακατεύονται με το σφύριγμα του άνεμου, των πουλιών, των τζίτζικιών, του κύματος, συνθέτοντας όλα μαζί ένα βιωματικό και υπερβατικό πίνακα. Ένα πίνακα που κάθε φορά που τον βλέπεις έχει ένα νέο πρόσωπο να σου δείξει.

Εικόνες 9-12. Τοπία φυσικού περιβάλλοντος

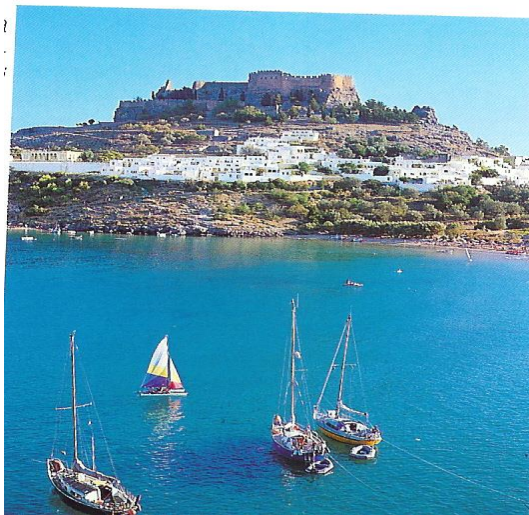
Χάλκη

Στους οικισμούς: τα κατάλευκα χωριά είναι η πρώτη εντύπωση που έχει από τη θάλασσα ο ταξιδιώτης πλησιάζοντας στα νησιά του Αιγαίου. Λευκές επιφάνειες χωρίς λεπτομέρειες και στοιβαγμένες η μία πάνω στην άλλη είναι αυτά που από μακριά ξεχωρίζουν επάνω στα μοβιά – γκριζα βουνά. Το σκόρπισμα αυτό προχωρά και πυκνώνει μέσα στην καρδιά του νησιού για να προστατευθεί από τους πειρατές. Εκεί βρίσκει την καλλιεργήσιμη γη για να αναπτύξει τις γεωργικές, κτηνοτροφικές ασχολίες των κατοίκων που έμεναν πίσω όταν οι ναυτικοί έφευγαν για μακρινά ταξίδια.

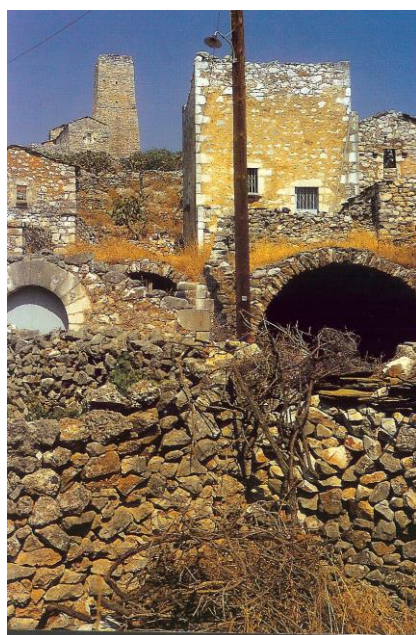

Πάτμος: Η χώρα με το βυζαντινό μοναστήρι του Ιωάννη του Ευαγγελιστή. Μέσα απ' όλα αυτά ξεπροβάλλει η Χώρα, η πρωτεύουσα, και τα μικρά χωριά κτισμένα σε διαφορετικούς τύπους οικισμών. Ο πιο διαδεδομένος είναι αυτός που τα σπίτια του, κτισμένα το ένα δίπλα στο άλλο, σχηματίζουν ένα προστατευτικό «τείχος» ενώ από πάνω τους δεσπόζει το κάστρο. Από την άλλη πλευρά υπάρχουν και τα χωριά χωρίς οχύρωση, που αποτελούν τον κοινό τύπο του νεότερου νησιώτικου οικισμού: είναι ανοικτοί απ' όλες τις πλευρές κι έτσι η επέκτασή τους απλώνεται μέσα στο φυσικό περιβάλλον συμπτωματικά και χωρίς καμία πρόβλεψη.

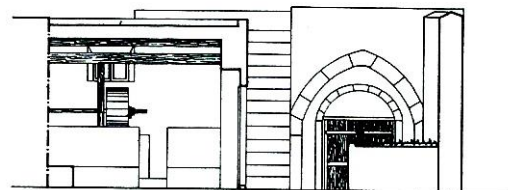
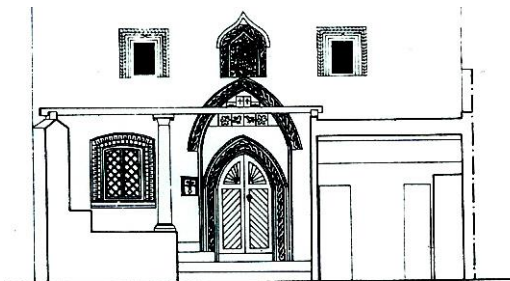
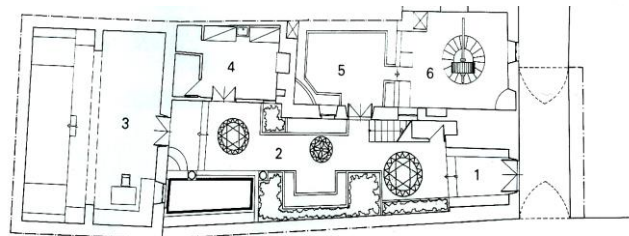
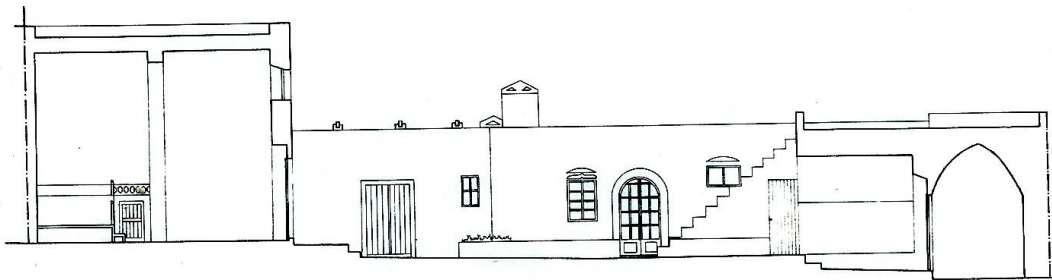
Λίνδος: Το χωριό και η Ακρόπολη

Εικόνες 13-15, Χάλκη, Πάτμος, Λίνδος

Όλο το νησί είναι αυλακωμένο από το πυκνό δίκτυο των στενών μονοπατιών και δρόμων, που ενώνει τα χωριά μεταξύ τους και με την «Χώρα», και από τις ατελείωτες ξερολιθιές.

Οι χαμηλοί τοίχοι από ξερολιθιά, «οι βασταοί» που ο παλιός άνθρωπος αναγκάστηκε να χτίσει για να συγκρατεί το λιγιστό χώμα που βρίσκεται πάνω στις πλαγιές, ώστε να μην παρασυρθεί από τα νερά της βροχής, επηρεάζουν σημαντικά το Ελληνικό τοπίο προσδίδοντάς του μια γραμμικότητα. Η ποικιλία των σχημάτων και των χρωμάτων δημιουργούν επιβλητικές διαχωριστικές ζώνες και καθώς είναι ομοιόχρωμες με το τριγύρω έδαφος, δένονται μαζί του τόσο, που καμιά φορά δυσκολεύεται το μάτι να τις ξεχωρίσει παίρνοντάς τες πως είναι πτυχές και περίγυροι των βράχων». (Βασιλειάδης, σελ. 7) Ταυτόχρονα, προσδίδουν στην ελληνική φύση την ευστροφία, την καλογουστιά και την μαστοριά του ελληνικού πνεύματος.

Εικόνες 16-25. Τοίχοι και ξερολιθίες του νησιού - Κατόψεις και όψεις Αιγαιοπελαγίτικων σπιτιών

Στην Αιγαιοπελαγίτικη αρχιτεκτονική: λαϊκή νησιώτικη αρχιτεκτονική που διαφοροποιείται από την αρχιτεκτονική της ηπειρωτικής Ελλάδας με την κατασκευή α) του δώματος για στέγαση, με τη χρησιμοποίηση «αργιλικής γης» και β) τους γυμνούς χωρίς κεραμίδια θόλους. Ο τρόπος της κάλυψης των οικοδομών διαμόρφωσε τις κατόψεις και τις προσόψεις των κτισμάτων, τα οποία σε συνδυασμό με τα φυσικά υλικά και το κεκλιμένο έδαφος, δημιούργησαν διαφορετικούς τύπους σπιτιών. Σπίτια μονόχωρα ή πιο σύνθετα, ισόγεια ή δίπατα, που στην πρόσοψή τους έχουν ένα ανοικτό εξώστη με εξωτερική πέτρινη σκάλα, που σχηματίζει ένα ταρατσάκι - βεράντα.

Οι όψεις προβάλλονται με ένα βαρύ κεντρικό όγκο που φέρει λίγα μικρά ανοίγματα. Η μονολιθικότητα των όγκων αποκτά ελαφρότητα και κίνηση αφενός από τα διαφορετικά σε ύψη επίπεδα των βοηθητικών κτισμάτων, που αγκαλιάζουν τον κεντρικό όγκο και αφετέρου από το επίχρισμα με ασβέστη ή την όψη του πωρόλιθου που εξαφανίζουν τον όγκο.

Η ομορφιά των εξωτερικών όψεων των σπιτιών, που απορρέει από την γνήσια γεωμετρική μορφή με την ύψιστη έκφρασή της, εμπεριέχει μέσα της την αρμονία, τον αυθορμητισμό και τη γραφικότητα της παράξενης συμμετρίας που χαρακτηρίζει τη λαϊκή μαστορική οικοδομική τέχνη.

Εικόνες 26-29 Όψεις και παραδοσιακές βεράντες και αυλές Δωδεκανησιακών σπιτιών

Τα πινέλα της φύσης προκαλούν την αντίθεση βάφοντας μεγάλη ποικιλία από αγριολούλουδα και λουλούδια στις αυλές των σπιτιών μέσα σε γραφικά πιθάρια και «βαμμένους τενεκέδες»...

Εικόνα 30. Άποψη λιμανιού με παραδοσιακό οικισμό

Στον νησιώτικο κλασικισμό: αρχιτεκτονική ως έκφραση των οικονομικών κοινωνικών αλλαγών που συνοδεύονται από την έντονη εισροή νέων ανατρεπτικών προτύπων στη νησιώτικη αρχιτεκτονική είτε με γνήσιες κλασικιστικές μορφές είτε με διάφορες παραλλαγές που φέρουν έντονα το τοπικό ιδίωμα. Διαμορφώνεται έτσι μια ελεύθερη παραλλαγή των κλασικών λεπτομερειών. Οι αναλογίες συχνά ανατρέπονται, συνδυάζονται με νέα στοιχεία διαμορφώνοντας μια νέα αρχιτεκτονική γλώσσα. Η διαδικασία αυτή έχει αναφορές σε εκείνη των αστικών κέντρων αλλά με μόνη διαφορά ότι στα νησιά υπάρχει μεγαλύτερη ελευθερία συνθέσεων και μετασχηματισμών. Έτσι το κάθε ένα κτίσμα έχει να πει μια ιστορία:

- για τη μαγεία των παραδοσιακών υλικών,
- την ευστροφία των τεχνιτών,
- για την πολυχρωμία των σπιτιών με έντονους και γνήσιους χρωματισμούς, στο γαλανό –μοβέ –λουλακί στο τριανταφυλλί κόκκινο, στο πορτοκαλοκίτρινο

κεραμιδί,¹¹ που φαίνονται να ξεπροβάλλουν και να ισορροπούν πάνω σε βράχους και πλαγιές,

- για τα διακοσμητικά ακροκέραμα που διακοσμούν τις προσόψεις, τα επίκρανα, τα κολωνάκια, τις γλάστρες, τα μπαλκόνια με τα διακοσμητικά «φουρούσια».

Εικόνες 32-35. Σπίτια με νεοκλασικά αρχιτεκτονικά στοιχεία

¹¹ αναφέρεται Φ. Κακουλέ, Περί την βυζαντινή οικίαν, ΕΕΒΣ Τομ. ΙΒ (1936), σ.93

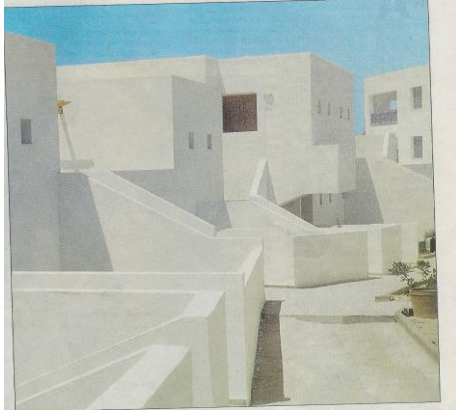
Εικόνες 36,38. Ερειπωμένα σπίτια

Στα ερειπωμένα κτίσματα: μισογκρεμισμένα σπίτια, ερείπια παλιών αρχοντικών ή απλών κατοικιών καθώς και πολυτραγουδισμένων ή θρυλικών κάστρων γεννούν στη φαντασία παλιές σκηνές και οράματα. Είναι μία πρόκληση για τις αισθήσεις που μπορείς να φανταστείς και να βιώσεις παλιές εικόνες, να ακούσεις θρύλους, ιστορίες, τραγούδια και κραυγές που αποτυπώνουν το χθες και το σήμερα. Μέσα απ' αυτό το γκρέμισμα μπορεί να γεννηθούν χιλιάδες ιδέες για νέες αναδημιουργίες, μετασχηματισμούς

Στη θάλασσα: Όλο αυτό το συνοθύλευμα των χρωμάτων και σχημάτων βουτάει στην άλλοτε γαλανή, ήρεμη ή φουρτουνιασμένη θάλασσα δημιουργώντας μία υγρή εικόνα αφηρημένης τέχνης, που χαρίζει στον ευαίσθητο θεατή εικόνες που ξεκινούν από τις αισθήσεις προχωρούν στη ψυχή, στο μυαλό, στο όραμα. Είναι μέσα απ' αυτές τις εικόνες που ο θεατής μπορεί να προσλάβει με την αισθητική του αντίληψη τους συνδυασμούς και τις αντιθέσεις και ότι άλλο δημιουργεί η φαντασία του.

Εικόνες 39-40. Η θάλασσα

Στη νεοελληνική αρχιτεκτονική: επιδράσεις που εξακολουθούν να έχουν μέχρι και σήμερα τα αιγαιοπελαγίτικα αρχιτεκτονικά στοιχεία σε σύγχρονους καταξιωμένους αρχιτέκτονες όπως του Νίκου Βαλσαμάκη¹². Παράδειγμα το τουριστικό συγκρότημα «Δαίδαλος» στην Κω (κατασκευή 1991) που σχεδιάστηκε με πρότυπο τη δομή των χωριών του Νοτίου Αιγαίου και το νέο μηχανογραφικό κέντρο της Εμπορικής Τράπεζας στον Χολαργό (κατασκευή 1994–97).

Εικόνα 41. Δαίδαλος

Εξοχική κατοικία στη Συκιά Κορινθίας όπου σ' ένα λιτό σύνολο ο αρχιτέκτονας Άρης Κωνσταντινίδης κτίζει με οριζόντιες ζώνες από λιθοδομές και μπετόν .

Εικόνα 42. Συκιά Κορινθίας

Τουριστικό συγκρότημα στη Σαντορίνη του αρχιτέκτονα Νικολαΐδη αποτέλεσμα μελέτης και ανάλυσης των τοπικών παραδοσιακών κατασκευών και της ανασυγκρότησής τους κάτω απ' την σκοπιά της σύγχρονης αρχιτεκτονικής.

Εικόνα 43. Τουριστικό συγκρότημα

¹² Ο κ. Δ. Φιλίπιδης είναι καθηγητής Ιστορίας της Αρχιτεκτονικής στο ΕΜΠ, Κυριακή 11 Νοεμβρίου καθημερινή

Εικόνα 44. Ξενοδοχειακό συγκρότημα IMPERIAL στη Ρόδο όπου στόχος κατά το σχεδιασμό του κτιρίου ήταν να τηρηθούν τα στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του νησιού και γενικότερα της Δωδεκανήσου καθώς και η αρμονική ένταξή τους στο άμεσο περιβάλλον.

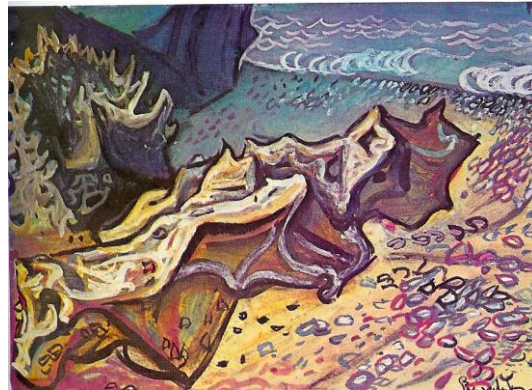
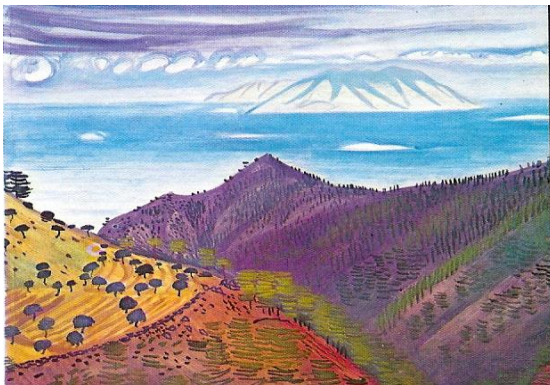
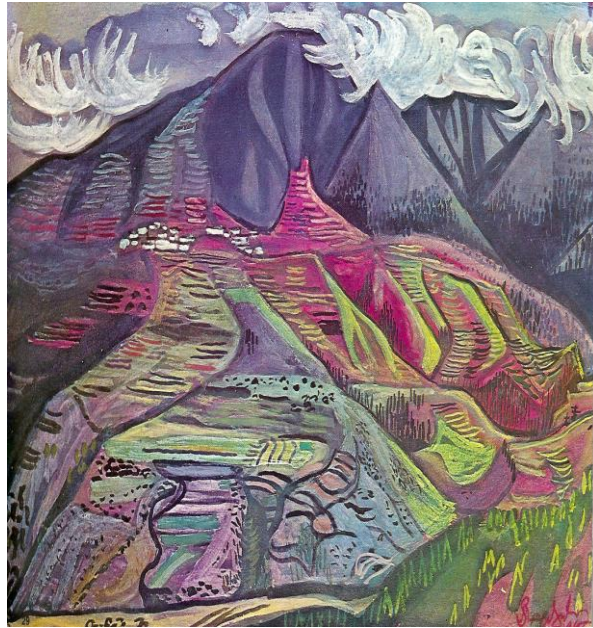
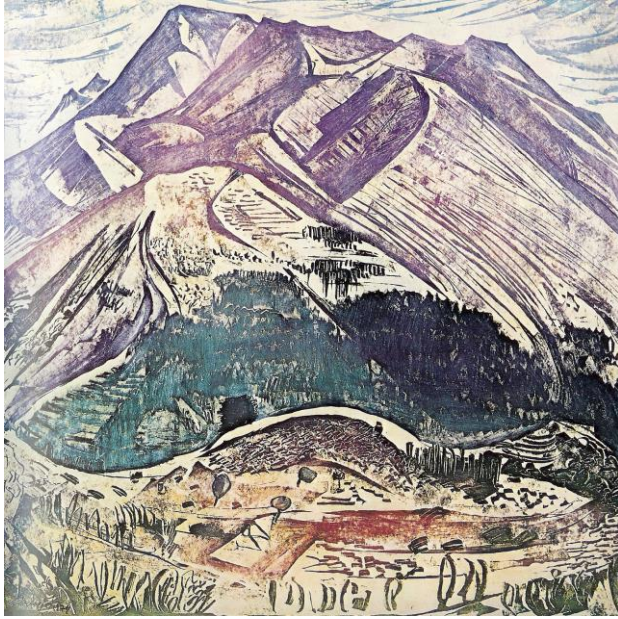

Δημοτική Πινακοθήκη Ρόδου Νεστορίδιο ίδρυμα του αρχιτέκτονα Σωτήρη Κουκή όπου το κτίριο μετατράπηκε από ξενοδοχείο σε νεοκλασικό κτίριο, συνδυάζοντας έντεχνα τον παραδοσιακό νησιώτικο κλασικισμό με τις σύγχρονες μουσειακές εγκαταστάσεις και εντάσσοντας τον επιβλητικό όγκο του στον πολεοδομικό ιστό, που έχει έντονα τα χαρακτηριστικά του παρελθόντος και του παρόντος.

Εικόνα 45 Νεστορίδειο

Στη νεοελληνική και σύγχρονη ζωγραφική: από τις ομορφιές του ελληνικού τοπίου και γραφικότητα της ελληνικής αρχιτεκτονικής έχουν εμπνευστεί νεοέλληνες και σύγχρονοι ζωγράφοι δίνοντας την προσωπική τους διάσταση στην ελληνική πραγματικότητα.

- Οι μονοκόμματος σκληρές και σκοτεινόχρωμες φόρμες των ελληνικών βουνών, που αλλάζουν «μυστήρια» χρώματα καθώς τις αγγίζει το φως του ήλιου, και οι τολμηρές βουτιές τους μέσα στα βαθυγάλανα νερά της θάλασσας με τα άλλοτε εκρηκτικά και άλλοτε ήρεμα υγρά χρωματοπαίγνιά τους εμπνέουν τους έλληνες ζωγράφους σε ατελείωτες πνευματικές αναζητήσεις που η κάθε μία έχει να δείξει ένα δυναμικό και αέναο γίνεσθαι του ελληνικού κόσμου.

Εικόνες 46-48. Σεμερτζίδης

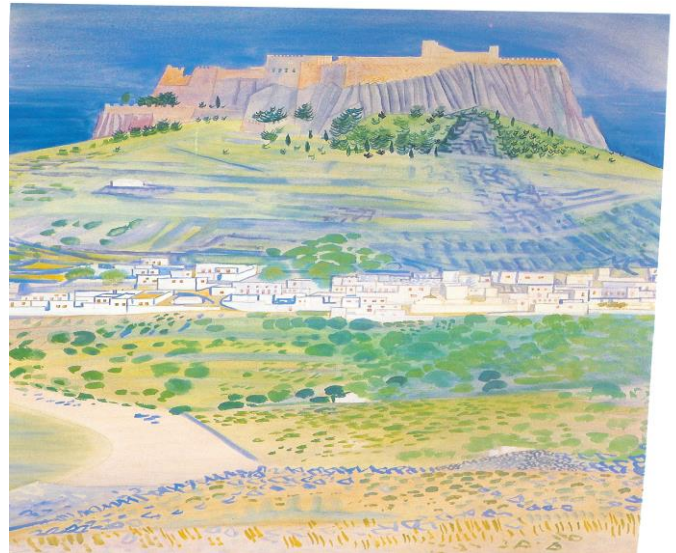
Στη σύγχρονη ζωγραφική

Εικόνα 49 Σύμη, ζωγραφική σε τέμπρα

Εικόνα 50. Η Λίνδος, ζωγραφική σε τέμπρα

Εξπρεσιονιστική ζωγραφική με ιδιαίτερη αγάπη στην Ελλάδα, μια Ελλάδα αληθινή. Δυνατή και αδάμαστη. Ο Σεμερτζίδης δεν έχει ανάγκη να επιδείξει κενόδοξα εκσυγχρονισμένες δεξιότητες για να πει αυτό που θέλει. Του φθάνει να μιλάει χρησιμοποιώντας το σχέδιο και το χρώμα, με τον γυμνό τρόπο της αλήθειας και της συνείδησης. Και αυτή είναι η αρετή του. Η αλήθεια είναι η εκφραστική του δύναμη. MARIO DE MICHELI

Εικόνα 51 Χατζηκυριάκος-Γκίκας
Γεωμετρική απόδοση του νησιού
επηρεασμένη από τον κυβισμό που
γεννήθηκε στη Γαλλία από τον
Πικασσό και τον Μπρακ, οι οποίοι
τεμαχίζοντας το χώρο, προβάλλουν
σ' αυτόν το κάθε αντικείμενο
ταυτόχρονα από πολλές πλευρές.

Τελειώνοντας την παρουσίαση ο/η εκπαιδευτικός:

Α. Επανέρχεται στην ιστορία του βιομηχανοποιημένου πλανοεπισκέπτη και ρωτά.

- Πως νομίζετε ότι αντέδρασε το παιδί «Κουτί» ακούγοντας την ιστορία της Δωδεκανησιακής παράδοσης;
- Σε τι διαφέρει από την ιστορία του δικού του πλανήτη;
- Πιστεύετε ότι θα βρεθεί τρόπος να αποκατασταθούν οι ζημιές που ο «Κουτί» έκανε στο παραδοσιακό περιβάλλον; Αν ναι ποιους τρόπους φαντάζεστε;
- Γράψτε το τέλος της ιστορίας περιγράφοντας τι έγινε με την αποκατάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς στα δώδεκα νησιά.

Β. Παρουσιάζει το έργο «ελάφια στο δάσος» του Μαρκ και ζητά από τα παιδιά να αποκωδικοποιήσουν το έργο σε σχέση με αυτά που ακούστηκαν

Γ. Ενεργοποιεί τα παιδιά στις εξής δραστηριότητες:

- Εάν ο «Κουτί» αποφάσιζε να μείνει για πάντα στη γη, ποιες από τις γνώσεις του θα χρησιμοποιήσουν τα παιδιά «Δώδεκα νησιά» για να συντηρούν την παράδοσή τους και συγχρόνως να επινοούν τρόπους να την ανανεώνουν;

Φτιάξτε μια μακέτα που θα δείχνει το «πάντρεμα» της παράδοσης με την νέα τεχνολογία.

Η πρόταση διδασκαλίας μπορεί να εφαρμοστεί σε όλες τις τάξεις της δημοτικής εκπαίδευσης με εναλλακτικές δραστηριότητες αρκεί να προσαρμοστούν τα περιεχόμενα και οι δράσεις στην ηλικία των παιδιών. Ως απαραίτητη προϋπόθεση είναι η εκπαίδευση των δασκάλων ως προς την κατεύθυνση α) της τακτικής ιστορίας σε όλες τις διαστάσεις (αρχιτεκτονική, λαϊκή τέχνη) β) της σύγχρονης τέχνης γ) της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης.

3. Συμπεράσματα

Ένα γενικό λοιπόν συμπέρασμα που βγαίνει απ' αυτήν την έρευνα επιβεβαιώνει ότι η άμεση επαφή του παιδιού με τη φύση και την παράδοση μέσα από ολοκληρωμένες καλλιτεχνικές δραστηριότητες και την σύγχρονη τέχνη, μπορεί να οδηγήσει τα παιδιά σε προσωπικές λύσεις, μετασχηματισμούς και πρωτότυπες συνθέσεις που είναι κριτήρια της δημιουργικής σκέψης ανεξάρτητα εάν προέρχονται από μεγάλη αστική ή μη αστική περιοχή. Η

διαφορετική έκφραση των παιδιών στα νησιά σε σχέση με τα αστικά κέντρα είναι αναμενόμενη αλλά και επιθυμητή. Αυτό είναι που τους δίνει την ιδιαίτερη γοητεία, την ιδιαιτερότητα, τη γνησιότητα και την ποικιλομορφία.

Όσον αφορά στην επαφή των παιδιών με την παράδοση, τα παιδιά πρέπει να ενστερνιστούν την πολιτιστική τους κληρονομιά και να κατανοήσουν την σημασία της συνέχειας και ανανέωσής της σε μια δημιουργική της συνάντηση σε κάθε εμφάνιση της σύγχρονης ζωής. Εκείνο που ζημιώνει την παράδοση είναι οι αποσπασματικές γνώσεις και η έντεχνη προσπάθεια να εκφράσουμε κάτι το μοντέρνο που βγαίνει μόνο επιφανειακά και όχι από τα βάθη της καταγωγής μας, που δεν έχει δηλαδή ιστορική εγκυρότητα.

Μια τέτοια κουλτούρα θα δώσει πρόσφορο έδαφος ώστε:

- Σε κάθε νησί θα μπορούσαν να δημιουργηθούν σχολές καλών τεχνών, εργαστήρια παραδοσιακής τέχνης όπως ξυλογλυπτικής, χρυσοχοΐας, κεραμικής, υφαντουργικής, βιολογικής καλλιέργειας, αναπαλαίωσης έργων, παραδοσιακού τρόπου χρήσης υλικών κ.τ.λ. ανοιχτές για όλους, με δυνατότητα εξαγωγής των προϊόντων σε ένα προχωρημένο στάδιο.

- Να δημιουργηθούν χώροι όπου θα μπορούν να πραγματοποιούνται εκθέσεις διάφορων τεχνών, ώστε όλοι να μπορούν να προβάλλουν τις καινοτομίες της δουλειάς τους και να φιλοξενούνται εκθέσεις διαπολιτιστικού χαρακτήρα.

Ο δρόμος λοιπόν της πολιτιστικής ανάπτυξης στις νησιωτικές περιοχές επιβάλλεται να διέρχεται από την εκπαίδευση. Να αναπτυχθούν λειτουργικά – δημιουργικά εκπαιδευτικά συστήματα τα οποία με άξονες τη φύση (μορφολογία εδάφους, φυσικές διαμορφώσεις, φυσικά υλικά), που μαζί με την τέχνη (αρχιτεκτονική, λαϊκή τέχνη, ξυλογλυπτική, υφαντουργική, κεραμική, γλυπτική ...), να δημιουργούν ένα σύγχρονο σύστημα αναβίωσης της νησιώτικης ζωής που θα δίνει το αισθητικό στίγμα σε κάθε δραστηριότητα (εμπορική, τουριστική κ.τ.λ.) και θα την εντάσσει σε μια διαχρονική πολιτιστική συνέχεια.

Αναφορές στους πίνακες ζωγραφικής

1. Άρης Κωνσταντινίδης – προλεγόμενα
2. Ο κ. Δ. Φιλιππίδης είναι καθηγητής Ιστορίας της Αρχιτεκτονικής στο ΕΜΠ, Κυριακή 11 Νοεμβρίου καθημερινή αναφέρεται Φ. Κακουλέ, Περί την βυζαντινή οικία, ΕΕΒΣ Τομ. ΙΒ (1936), σσ. 93.
Α. Κωνσταντινίδης κατοικία για διακοπές στη Συκιά Κορινθίας (1951), άποψη και κάτοψη.
3. Α. Κωνσταντινίδης, Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων (1965 –66).
4. Δημ. Φιλιππίδης, Νεοελληνική Αρχιτεκτονική, Εκδοτικός οίκος Μέλισσα, Αθήνα 1984.
5. Δ. Β. Βασιλειάδη, Εισαγωγή στην Αιγαιοπελαγίτικη λαϊκή αρχιτεκτονική, Τυπογραφείο Ν. Εστία, Αθήνα 1955.
6. Β. Σεμερτζίδης, Τυπώθηκε στο εργοστάσιο γραφικών τεχνών «ΤΕΧΝΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΕ» για λογαριασμό των Εκδόσεων Γκοβόστη, 1976.
7. Αρχιτεκτονικό έργο στην Ελλάδα, Α! Έκδοση, ΚΤΙΡΙΟ-ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΤΗ ΔΟΜΗΣΗ ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1996.
8. Οι Έλληνες ζωγράφοι, Α! τόμος, Από τον 19^ο αιώνα στον 20^ο, Εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα ;;
9. Οι Έλληνες ζωγράφοι, Β! τόμος, 20^{ος} αιώνας, Εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα 1988.
10. Στέλιος Λυδάκης, Οι Έλληνες ζωγράφοι, Γ! τόμος, Η ιστορία της νεοελληνικής ζωγραφικής (16^{ος} – 20^{ος} αιώνας), Εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα 1976.
11. Στέλιος Λυδάκης, Οι Έλληνες ζωγράφοι, Δ! τόμος, Λεξικό των Ελλήνων ζωγράφων και χαρακτών (16^{ος} – 20^{ος} αιώνας), Εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα 1976.

Βιβλιογραφία

- Gardner, H. (2009). Οι πολλαπλές προσεγγίσεις της διεργασίας της κατανόησης. Στο: Κη. Illeris (Επιμ.). *Σύγχρονες θεωρίες μάθησης. 16 θεωρίες μάθησης... με τα λόγια των δημιουργών τους*. Μτφρ.: Γ. Κουλαουζίδης. Επιστ. Επιμ.: Α. Κόκκος. Αθήνα: Μεταίχμιο, σσ. 147-160.
- Wallas, Lytton H. (1971), σσ. 10-17, αναφορές στο Δέσποινα Τσακίρη, Μαρία Μ. Καπετανίδου, «Τεχνικές για την ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης», *Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις για την ανάπτυξη κριτικής και δημιουργικής σκέψης*. Αθήνα: Ο.Ε.Π.ΕΚ, 2007, σσ. 102.
- Kotler, N., Kotler, W., & Kotler, F. (2008). Δημιουργώντας νέους επισκέπτες και επιτυγχάνοντας οικονομική βιωσιμότητα στην εποχή του μάρκετινγκ των μουσείων. *Τετράδια μουσειολογίας*, Τεύχος 5: 21-32. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.
- Vieira M.M.F., Knopp G.C. & Costa M.L.,(2011). *Culture as educational intervention for change: The experience of the Neighbourhood-School Programme in the city of Nova Iguaçu, Brazil*. *City. Culture and Society*, 2: 17–24.
- Rohner R., (1984). Toward a conception of culture for cross-cultural psychology. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 15: 111-138.
- Τη σημασία της αισθητικής εμπειρίας της φύσης δείχνει και η πρόσφατη πρόταση του με γραφή αρχιτέκτονα Βαρλάμη για οικολογικό σχολείο. Πρόταση στη Σαντορίνη.
- Okvuran A., (2010). The relationship between arts education, museum education and drama education in elementary education. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2: 5389–5392.
- Παυλογεωργάτος Γ. & Κωνσταντόγλου Μ., (2005). Πολιτισμικός τουρισμός: Η περίπτωση της Ελλάδας. Στο: Ν. Βερνίκος, Σ. Δασκαλοπούλου, Φ. Μπαντιμαρουδής, Ν. Μπουμπάρης, Δ. Παπαγεωργίου (Επιμ.). *Πολιτιστικές Βιομηχανίες: Διαδικασίες, Υπηρεσίες και Αγαθά*. Αθήνα: Κριτική, σσ. 59-84.